

1986-05-05

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I NORRBOTTENS LÄN
BD 12.0 KALIXÄLVEN, KIRUNA, GÄLLIVARE, PAJALA, ÖVERKALIX, KALIX KOMMUNER

6 delsträckor

<u>Karta:</u> 25M Nv, NO, SO 26M NV, SV 27M NV, SV 28K NO 28L NO, SV, SO 29K SV, SO 29I, 29J	<u>Läge:</u>	<u>Area:</u> 121 000 ha varav ha land och ha vatten
--	--------------	---

Naturgeografisk region:

29b, 30b, 32d, 52a, 36b

Landskapsformer: Se resp delsträcka.

Terrängformer: Se resp delsträcka.

Vegetationstyper: Se resp delsträcka.

Intresseaspekter (ej rangordnade): E G H K Z B L O S F

Urvalskriterier (förutsättningar för områdets naturvärde):

- A Framstående exempel på stor fjällälv som särskilt väl visar natur- och kulturlandskapets utveckling, processer och ekologiska samband
- B Ett av Europas största oreglerade vattendrag och opåverkade urskogsområden
- C Hotade, sårbara biotoper och arter
- D Delvis områden med rik flora/fauna
- E Storslagna och särpräglade naturavsnitt i älvdalen

Förutsättningar för att områdets naturvärde skall bibehållas:

Älvens naturliga vattenregim bibehålles, urskogsområden undantas från skogsbruk, övrigt skogsbruk bedrivs med stor naturvårdshänsyn och hävden av odlingsbygderna fortsätter.

Värdet kan påverkas negativt av: Dämning, vattenståndsreglering, vattenavledning, utsläpp.

1986-05-05

BD 12.0

Planering och säkerställande:

Älven undantagen från vattenkraftsutbyggnad enligt förslag till naturresurslag. Naturreservat planeras för Kaitum urskogsområde. Källflödena ingår i obrutet fjällområde, fågelskyddsområde vid Parakka.

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr F1b, F5, F2

och område av riksintresse för kulturminnesvård nr

Områdets huvuddrag:

Kalix älv rinner upp i det mäktiga Kebnekaisemassivet och avvattnar detta via två grenar, Kaitumälven och Kalixälven. Till Kaitum älv dräneras via Tjäktajokk massivets västra delar, medan Vistasjokk och Ladtjojokk, som förenas i sjön i Paittasjärvi, dränerar de övriga delarna. Kaitum älv är älvsystemets huvudkälla. Tarendö älv, som är Kalix älvs första stora tillflöde nedom sammanflödet med Kaitum älv, medför nästan en fördubbling av vattenföringen. Vid Överkalix tillstöter ytterligare ett vattendrag, Ängesån, som är Kalix älvs största biflöde.

Stormorfologin inom Kalix älvs dräneringsområde kan, med hänsyn till bergsgrundsgeologi och topografi, indelas i två huvudregioner. I väster högfjällsområdet på mer än 1 000 m ö h och öster därom det vidsträckta, flacka lågfjälls-, skogs- och myrområdet, som uppbyggs av urberg. Mellan Tarendö, Vittangi och Muonio påträffas de flackaste urbergsslätterna i hela inre Norrland. Moränen är den dominerande jordarten inom Kalix älvs dräneringssystem. Isälvsavlagringar förekommer främst vid och ovan högsta kustlinjen (HK), i övrigt sparsamt. I älvens nedre lopp dominerar mjälliga-leriga fjärdsediment, som ibland täcks av grövre svallsediment och distala älvmyningssediment.

Själva älven som har en längd av 450 km, karakteriseras av en växling mellan sel och forssträckor som ibland avbryts av långa sammanhängande forssträckor, t ex ovan Tarendöälvens inflöde. De mest betydande selen återfinns i älvens nedre delar. Kalix älv är sjöfattig, sjöarealen utgör endast 4 %.

Älven rinner till större delen genom skogs- och myrlandskap. Sammanhängande jordbruksbygder finns bara i älvens nedre lopp (från Överkalixstrakten). Steniga moränstränder med gles men välzonerad hedartad vegetation är karakteristiska ovanför HK. Nedströms HK ökar andelen finsediment och många stränder hyser ängsartad vegetation som nyttjas som betesmarker och tidigare även slåttades. Välutbildad vattenvegetation påträffas särskilt i dessa sedimentrika områden. Ävjebroddvegetationen i det nedre älvloppet är unik.

1986-05-05

BD 12.0

Floran har ett markant inslag av växter med nordlig huvudutbredning, t ex lappelm, strandveronika, nordlig backruta och röd trolldruva. Detta skiljer Kalixälvens flora från floran i de två sydligare fjällälvarna Pite- och Vindelälvarna.

Kännedomen om älvens fauna är otillfredsställande. Intressantast bland däggdjuren är kanske uttern som observerats i slutet av 1970-talet. Bisamrättan är en sentida invandrare som håller sig kvar. Älven har viss betydelse för fågelfaunan dels som flyttled dels som häckningsområde. Sitt största zoologiska värde har älven förmodligen i de lax- och havsöringsstammar som leker i både huvudälven och dess biflöde Ängesån.

Kalixälven är helt opåverkad av vattenkraftutbyggnad.

Värdeomdöme:

Kalixälven hör till ett av Europas största oreglerade vattensystem och har som helhet ett mycket stort naturvärde. Den har sina geomorfologiskt mest skyddsvärda objekt i de översta delarna som representerar en storslagen fjällnatur med extremt rik formvariation av stort vetenskapligt intresse. Parakkabygden, Pahakurkkio, Jokkfallet, Ängesåns deltaområde, Råktjärvdeltat och älvens genombrottsdal som hör till de längsta i urbergs-Norrland är några av de viktigaste enskilda objekten. Kalixälvens flora har ett stort inslag av arter med utpräglat nordlig utbredningstygdpunkt. Kring källflödena finns en rik och mångformig vegetation. Älven har betydelse som fågelflyttled och hyser ett flertal häckningsområden. Älven är av mycket stor vikt som laxälv och har även betydelse för älvlekande kustsik. Kring Narkens by finns ett värdefullt kulturlandskap.

Anmärkningar:

Det biologiska underlagsmaterialet är bristfälligt. Kalixälvens källflöden ingår även i BD 11.

Referenser:

SNV 1969. Norrlandsälvarnas naturvärden. Värdegraderad bedömning av Torne, Kalix och Pite älvars samt Vindelälvens betydelse för forskning och turism. SNV Publikationer 1969:13.

Sjörs, H, 1975: Preliminär botanisk värdering av norra Norrlands outbyggda älvsträckor. Medd Växtbiol inst Uppsala 1975:7.

Rudberg, S, & Sundborg, Å, 1975: Vattendragen i Norra Norrland. Geovetenskapliga naturvärden. Naturgeogr inst Uppsala univ.

Se även resp delsträcka.

1986-05-05

DELSTRÄCKA AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I NORRBOTTENS LÄN
BD 12.1 KALIXÄLVENS KÄLLFLÖDEN, KIRUNA, GÄLLIVARE KOMMUNER

<u>Karta:</u> 29I, 29J	<u>Läge:</u>	<u>Area:</u>	ha
		varav	ha land
		och	ha vatten

Naturgeografisk region:

36b Lapplands högfjällregion, kraftiga fjällmassiv med många placiärer.

Landskapsformer: Fjäll, älvdal.

Terrängformer: U-dal, nisch, kullig morän, meandersträckor, levéer, torrdalar, israndrännor, slikåsar, delta, svämkäglor, talus, slamströmmar.

Vegetationstyper: Lövskog, snårskog, kärr, blandmyr, sjöar och vattendrag.

Intresseaspekter (ej rangordnade): E G H K Z B S

Urvalskriterier (förutsättningar för områdets naturvärde): Se BD 12.0 och BD 11.

Förutsättningar för att områdets naturvärde skall bibehållas: Se BD 12.0

Planering och säkerställande: Se BD 12.0

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr F1b

och område av riksintresse för kulturminnesvård nr

Områdets huvuddrag:

Kalix älv har sitt källområde i det mäktiga Kebnekaisemassivet som har toppar på mellan 1 600 och drygt 2 100 m ö h. Högst är Kebnekaises sydtopp, som också är Sveriges högsta punkt. Härifrån kommer Kalixälvens två källflöden, Ladtjojåkka och Vistasjåkka, som förenas i sjön Paittasjärvi vid Nikkaluokta. Jåkkarnas dalgångar skär djupt in i fjällområdet. Dalbottnarna ligger på ca 600 m, varför stora relativa höjdskillnader förekommer inom området. Rikedomen på värdefulla morfologiska objekt är stor i båda dalgångarna. Områdena ovanför Paittasjärvi inkl deltana i den västra delen av denna innefattar vårt lands centrum för glaciologisk fältforskning. Den s k Tarfalastationen, tillhörig Stockholms universitet, är ett internationellt känt forskningscentrum.

1986-05-05

BD 12.1

Både Vistasjåkka och Ladtjojåkka har byggt upp deltan i västra delen av Paittasjärvi. Deltana karakteriseras av kanaler, instängda mellan levéer och små och stora lagunsjöar.

Vistasjåkka rinner genom den djupt nedskurna U-dalgången Vistasvagge. Jåkken omges av björkskogar, främst hedskog och i sydslutningar och bäckraviner ängsskogar. Örtrika björkskogskärr, en vegetationstyp som ej är vanlig i fjälltrakterna, finns här och var. Vistasjåkka bildar i sitt nedersta lopp ett milslångt meandrande deltalandskap med stora utfyllda lagunsjöar. Här finns frodig vegetation i form av ängsskogar, våta kärr och videområden. Kalkstråk i dalgången har lokalt gett upphop till rikare vegetation. I Vistasvagge finns även utpostlokaler för tall.

Ladtjojåkka rinner genom en bred björkskogbeklädd dalgång, Ladtjovagge. Hedbjörkskog dominerar i jåkkens omgivning men i öster finns också partier med lavrika björkskogar betingade av det hårda klimatet med bl a sträng kyla. Denna kyla har medfört att även palsmyrar och uppfrysningssmarker är vanliga nere i dalgången. Ängsbjörkskogar finns som ett band upp mot kalfjället ovan hedskogarna främst i sydslutningarna samt även i anslutning till det myrrika deltalandskapet vid Ladtjojaure. Rik vegetation finns fläckvis främst i anslutning till branter med kambrosilurberggrund utmed dalsidorna. Ängar och våta hedar med rik flora finns söder om Kebnejåkka. Mellan Ladtjojokk och Nikkaluokta finns bl a storartade svämkäglor och ett mycket välutvecklat israndrännesystem, som går ända ned till och förbi Nikkaluokta.

Värdeomdöme:

Se BD 12.0.

Anmärkningar:

Tarfaladalen och östra Ladtjodalen är klass I objekt och resten av området antingen klass II eller klass III objekt i fjällutredningens geomorfologiska kartering.

Referenser:

Rafstedt, T, 1983: Vegetationskarta över de svenska fjällen. Blad 5 Kebnekaise (29I)

Melander, O, 1975: Geomorfologiska kartbladet 29I Kebnekaise Beskrivning och naturvärdesbedömning. SNV PM 540.

1986-05-05

DELSTRÄCKA AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I NORRBOTTENS LÄN
BD 12.2 KALIXÄLVEN. FR O M PAITTASJÄRVI T O M KAALASLUSPA, KIRUNA,
GÄLLIVARE KOMMUNER

<u>Karta:</u> 29I, 29J	<u>Läge:</u>	<u>Area:</u> varav och	ha ha land ha vatten
------------------------	--------------	------------------------------	----------------------------

Naturgeografisk region:

36b

Landskapsformer: Förfjällterräng, älvdal.

Terrängformer: Drumliner, israndrännor, rullstensåsar.

Vegetationstyper: Blandskog, lövskog, myrar, sjöar och vattendrag, äng.

Intresseaspekter (ej rangordnade): E G H K Z

Urvalskriterier (förutsättningar för områdets naturvärde): Se BD 12.0

Förutsättningar för att områdets naturvärde skall bibehållas: Se BD 12.0

Värdet kan påverkas negativt av: Se BD 12.0.

Planering och säkerställande: Se BD 12.0

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr

och område av riksintresse för kulturminnesvård nr

Området ingår även i _____ kommun(er)

_____ län (land)

Områdets huvuddrag:

Älvsträckan omfattar sjöarna Paittasjärvi, Laukujärvi, Holmajärvi och Kaalasjärvi som tillsammans bildar en ca 45 km lång sjökedja.

Stormorfologin runt sjöarna kännetecknas av lågfjäll och förfjällsterräng. På dalsidorna, särskilt i de övre delarna finns välutvecklade israndrännesystem, som går ända ned mot sjöytorna. På sina håll, t ex vid Kaalasjärvi, finns ackumulationsformer, främst i form av rullstensåsar. Som en fortsättning av dessa kan den mäktiga Jukkasjärviåsen betraktas. Drumliner uppträder i låglänt terräng mellan Laukujärvi och Holmajärvi samt söder om Kaalasjärvi.

1986-05-05

BD 12.2

Sjöarna omges av hedbjörkskogar med en örtfattig rismatta av främst blåbärs- och kråkris i fältskiktet. En successiv övergång mot barrskogsregionen börjar vid Paittasjärvi och inslaget av tall i björkskogen ökar snabbt österut. Granen har en västlig utpost i dalgångens nederdel. Oftast växer ren björkskog närmast sjöarna och blandskog kommer in på högre nivåer. Frodig och örtrik vegetation återfinns på genomsilade marker vid bäckar i dalsidorna. Flera byar med näraliggande kulturmarker finns vid sjöarna. Inslaget av myrmarker är stort och flerstädes når även de ner mot stränderna som ofta består av morän i olika grovlek. Strandvegetationen är ofta zonerad med ett videbälte överst åtföljt av ett gräs- och örtrikt bälte på mellersta landstranden medan den nedre landstranden kan vara endast glest bevuxen av gräsliknande växter. Sjöarna har rätt likartad vegetation och ett 20-tal helofyter och äkta vattenväxter har påträffats.

Faunistiskt sett är fågellivet framträdande. Blåhake och flera sångare är typiska för björkskogen och videsnåren. Vattnen och myrarna utgör häckningsområden för ett flertal and- och vadarearter. Vanliga arter är blåknipa, vigg, bläsand, småskrake, gluttsnäppa och drillsnäppa. Även fiskmåsar är väl spridd i området och flera rovfågelarter har observerats.

Ön Saivonsaari med omgivningar har ett rikt fågelliv och torde även vara botaniskt intressant genom den mosaik av skog, myr och sjö som karakteriserar området.

Alep Tjabbe rinner fram i en ravin med en artrik och frodig vegetation som inkluderar ett 140 tal kärlväxtarter.

Värdeomdöme:

Se BD 12.0.

Anmärkningar:Referenser:

Rosenberg, M, 1979: Naturinventering av Kalix älv inom Kiruna och Gällivare kommuner. Länsstyrelsen i Norrbottens län, Naturvårdsenheten.

1986-05-05

DELSTRÄCKA AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I NORRBOTTENS LÄN
BD 12.3 KALIXÄLVEN: FRÅN KAALASLUSPA T O M LAPPESUANDO (1 DELOBJEKT),
KIRUNA, GÄLLIVARE KOMMUNER

<u>Karta:</u> 29J, 29K SV, 28K NV NO	<u>Läge:</u>	<u>Area:</u> varav och	ha ha land ha vatten
--------------------------------------	--------------	------------------------------	----------------------------

Naturgeografisk region:

52a Norra barrskogs-Lappland

Landskapsformer: Bergkullslätt, älvdal.

Terrängformer: Drumliner, forsar, älvterrasser, dödishål, åsar, sandurfält.

Vegetationstyper: Barrskog, blandskog, lövskog, snårskog, myrar, sjöar och vattendrag.

Intresseaspekter (ej rangordnade): E G H K Z O

Urvalskriterier (förutsättningar för områdets naturvärde): Se BD 12.0

Förutsättningar för att områdets naturvärde skall bibehållas: Se BD 12.0

Planering och säkerställande: Se BD 12.0

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr

och område av riksintresse för kulturminnesvård

Områdets huvuddrag:

På denna sträcka kännetecknas älven av ett smalt och svagt slingrande lopp med en rad forssträckor åtskilda av mestadels smala sel. Från och med Kiviniemi vidgar sig selen och längs sista biten av sträckan finns ett flertal större vikar.

Landskapet kan i stort sett karakteriseras som bergkullslätt längs hela sträckan. Denna sträcka präglas, liksom den tidigare, av glaciälviala erosions- och ackumulationsformer. Av de sistnämnda är ett upp till 50 m högt komplex på sydsidan av Saurussuvanto av störst intresse; det är rikt differentierat i åsar, terrassplan och sandurfält. Dödishål är vanligt förekommande. Älven skär på ett flertal ställen genom drumlinfält.

1986-05-05

BD 12.3

Kalixälven rinner här fram genom ett skogs- och myrlandskap. Barrskogar dominerar och tallhedar, ofta med stort björkinslag, är den vanligaste skogstypen. Partier med hedbjörkskog finns längs älvsträckans övre del, medan inslaget av gran och blåbärsgrenskog ökar mot öster. Strandskogar med högväxtvegetation finns ställvis längs älven liksom breda videbälten. Ofta finns dock bara en smal eller luckig videbård på stränderna. Strandslåttermarker finns kring Kiviniemi. Branta sparsamt bevuxna moränstränder finns också. Några sel hyser frodig vattenvegetation.

Änder som knipa och kricka och vadarna drill- och gluttsnäppa är vanliga längs älvsträckan. Även salskrake har observerats. I forsarna är harr vanlig och öring finns också.

Kaitum urskogsområde: Se BD 12.3.1.

Värdeomdöme: Se BD 12.0.

Anmärkingar: Det biologiska underlagsmaterialet är bristfälligt.

Referenser:

Rosenberg, M, 1979: Naturinventering av Kalix älv inom Kiruna och Gällivare kommuner, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Naturvårdsenheten.

1986-05-05

DELOBJEKT AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I NORRBOTTENS LÄN
BD 12.3.1 KALIXÄLVEN: KAITUM URSKOGSOMRÅDE, GÄLLIVARE KOMMUN

Karta: 28K NV, 29J, 29K SV

Läge:

Area: 33 000 ha
varav ha land
och ha vatten

Naturgeografisk region:

52a Norra barrskogs-Lappland

Landskapsformer: Bergkullerlätt

Terrängformer:

Vegetationstyper: Alpin vegetation, barrskog, myrar, sjöar och vattendrag.

Intresseaspekter (ej rangordnade): B E G

Urvalskriterier (förutsättningar för områdets naturvärde):

B Stort opåverkat urskogsområde

C Hotad naturtyp

Förutsättningar för att områdets naturvärde skall bibehållas

Områdets urskogskaraktär bevaras.

Planering och säkerställande: Reservatbildning pågår.

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr

och område av riksintresse för kulturminnesvård nr

Områdets huvuddrag:

Området upptar merparten av bergkullerlätt mellan Kaitumälven och Kalixälven från älvödet i öster till de vidsträckta våtmarkskomplexen runt Vuotnajaure. Stormorologiskt präglas det dels av flera bergs- och lågfjällsområden, dels av flacka morän- och grovsedimentområden. De sistnämnda områdena har ofta stort inslag av sjöar och myrar av varierande storlek. Området gränsar mot älv och myr förutom i söder och en inskjuten del i norr där gränsen löper längs skogsmark.

Knappt två tredjedelar av totalarealen är barrskogsbevuxen. En stor del härav utgörs av glesa eller mycket glesa skogar. Mer välslutna och virkesrika bestånd finns lokalt inom Tjåljåkkas tillrinningsområde samt fläckvis längs älvstränder och på fjällsluttningar. Skogen utgörs till över-

1986-05-05

BD 12.3.1

vägande del av granskog av frisk-fuktig, stundom våt ristyp med spridda inslag av tall på torrare partier. Tallskog av torr-frisk ristyp förekommer främst i områdets norra och nordvästra delar på sluttningar och höjdparter i terrängen. I tallskogen finns ofta inslag av grova vidkroniga träd med brösthöjdsdiametrar om ca 75 cm och åldrar upp till 450 år. Yngre generationer dominerar dock i bestånden. I den nordvästra delen är björkblandningen emellanåt hög.

Området är mycket lite kulturpåverkat, endast i de älvnära avsnitten finns spår av plockhuggning.

Värdeomdöme:

Området är stort, mångformigt vad gäller terrängformer, naturtyper och skogstyper, har i huvudsak naturlig avgränsning och är ytterst lite påverkat.

Anmärkningar:

Området har åsatts högsta värde i urskogsutredningen.

Referenser:

Löfgren, R (red) 1984: Urskogar. Inventering av urskogsartade områden i Sverige. 5 Fjällregionen SNV PM 1511.

1986-05-05

DELSTRÄCKA AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I NORRBOTTENS LÄN
BD 12.4 KALIXÄLVEN: FRÅN LAPPESUANDO TILL HK (TÄRENDÖ),
KIRUNA, GÄLLIVARE, PAJALA KOMMUNER

Karta: 28K NO, 28L NV, NO, SO Läge:
29K SO, 29L SV

Area: ha
varav ha land
och ha vatten

Naturgeografisk region:

52 a Norra barrskogs-Lappland
32 d Norra Norrlands barrskogsområde

Landskapsformer: Bergkullslätt, älvdal.

Terrängformer: Veikimorän, drumliner, forsar, levéer, kanjon.

Vegetationstyper: Barrskog, lövskog, myrar, sjöar och vattendrag, äng.

Intresseaspekter (ej rangordnade): E G H K Z B O

Urvalskriterier (förutsättningar för områdets naturvärde): Se BD 12.0

Förutsättningar för att områdets naturvärde skall bibehållas: Se BD 12.0

Planering och säkerställande:

Fågelskyddsområde finns vid Parakka. Se även BD 12.0.

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr

och område av riksintresse för kulturminnesvård nr

Områdets huvuddrag:

Denna älvsträcka har en omväxlande karaktär och kännetecknas av ett stort antal forsar åtskilda av korta, lugnflytande sträckor. Vid Parakka vidgar sig älven i ett större sel med ett flertal holmar och uddar.

Ur stormorfologisk synpunkt kan landskapet betecknas som bergkullslätt. Närmare Tärendö - och nedströms Tärendö - påträffas de flackaste urbergs-slättarna i hela inre Norrland. Vid Lappesuando rinner älven genom ett drumlinslandskap som efter några kilometer övergår i ett av vårt lands bäst utvecklade moränbacklandskap av typ Veikimorän. Detta landskap är speciellt välutbildat kring sjön Vettasjärvi. Från trakten av Parakka blir de glacifluviala inslagen åter starkare. I selet vid Nedre Parakka är de recenta fluviala formerna med älvförgreningar, öar, levéer och bankbildningar ovanligt välutvecklade. Nedströms Parakka rinner älven i Paha-kurkkio genom en mer än kilometerlång klippkanjon med sidor upp till 5 m i höjd.

1986-05-05

BD 12.4

Älven omges här av skogar och stora myrkomplex. Tallhedar och barrblandskogar dominerar. På låglänta områden nära älven finns blåbärsgranskogar, ibland med örtrikt fältskikt. Kulturmarker finns vid Parakka och Männikkö. Stränderna är vanligen steniga, ibland även med finkornigt substrat. Stenstränderna kan vara glest beväxna men är ofta välzonerade närmast skogen med en lövbård av viden, sälg och gråal och örter som fjällvedel, älgört och tuvtåtel. Längre ner på landstranden blir örter och gräslänkande växter dominerande och här tillkommer t ex slätterblomma, vattenmåra, kärrviol, rödven, blåttåtel och hundstarr. Stränder med täta videsnår och kraftiga bestånd av flask- och blåstarr finns också. Vattenvegetationen är vanligen sparsamt utvecklad.

Utter har observerats i närheten av Tarendö i slutet av 70-talet. Fågellivet är relativt rikt i några områden och ett flertal and-, vadare och vitfågelarter är väl representerade. Fisktillgången är god och denna älvsträcka hyser flera högklassiga reproduktionsområden för lax. Harr- och öringbestånden är goda.

Vid Parakka har ett fågelskyddsområde avsatts.

Pahakurkkio är en mäktig fors nedskuren i en kanjon vars klippsidor har en yppig lavvegetation och klippsprungevegetation med bl a ormbunkarna stensöta och stenbräken. I en översilad örtrik lövskog har röd trolldruva (sällsynt i Fennoskandien) och fjälldunört (ovanlig nedom fjällkedjan) noterats. Kalkkrävande arter som huvud-, hår- och fjällstarr finns också i området.

Värdeomdöme: Se BD 12.0.

Referenser:

Rosenberg, M, 1979: Naturinventering av Kalix älv inom Kiruna och Gällivare kommuner. Länsstyrelsen i Norrbottens län, Naturvårdsenheten.

Mahl, K G & Sunding, J-A, 1979: Kalix älv inom Pajala kommun. Naturinventering, länsstyrelsen i Norrbottens län, planeringsavdelningens rapportserie 1979:14.

Hjorth, S, 1971: Torne och Kalix älvar. Del 1 Allmän beskrivning. UNGI Rapport 12.

1986-05-05

DELSTRÄCKA AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I NORRBOTTENS LÄN
BD 12.5 KALIXÄLVEN: HK (TÄRENDÖ) TILL NYBYN (ÖVERKALIX)
PAJALA, ÖVERKALIX KOMMUNER

Karta: 26M NV, 27M, SV, NV
27L NO, 28L SO

Läge:

Area:
varav
och

ha
ha land
ha vatten

Naturgeografisk region:

30b Norrlands vågiga bergkullterräng
32d Norra Norrlands barrskogsområden och bergkullslätter

Landskapsformer: Bergkullslätt, älvdal.

Terrängformer: Drumliner, genombrottsdal, vattenfall, forsar, nipor,
randdelta, flacka isälvsavlagringar.

Vegetationstyper: Barrskog, kärr, sjöar och vattendrag, äng.

Intresseaspekter (ej rangordnade): E G H K Z B

Urvalskriterier (förutsättningar för områdets naturvärde): Se BD 12.0

Förutsättningar för att områdets naturvärde skall bibehållas: Se BD 12.0

Planering och säkerställande: Se BD 12.0

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr

och område av riksintresse för kulturminnesvård nr

Områdets huvuddrag:

I Tärendö gör Kalixälven en skarp krök och från att ha runnit mot SO övergår älven i lopp nästan rakt mot S. Vid Tärendö ansluter Tärendöälven som överför vatten från Torneälven. Denna sträcka av älven är inte lika forsrik som föregående älvsträcka och på flera ställen i sträckans uppströmsdel vidgar sig älven i breda sel.

Stormorfologin kännetecknas huvudsakligen, ned till ungefär i höjd med Narkenfors, av den från föregående sträcka extrema bergkullslätten. Därefter bestäms stormorfologin huvudsakligen av Kalixälvens genombrottsdal, som hör till de längsta inom urbergs-Norrland. På den övre delen av sträckan, som ligger vid och strax under HK, förekommer talrika glacifluviala sand- och grusstråk längs älven. Vid Narkenfors vidtar omfattande plan av älvmynnings- och fjärdsediment med 10-20 m höga erosionsbrinkar av nipkaraktär mot älven. Vackra drumlinsfält kan iaktas på ömse sidor om

1986-05-05

BD 12.5

älven i höjd med Narken. Vid Jokk ligger ett storartat vattenfall, det s k Jokkfallet, med 10 meters fallhöjd.

Älven omges längs denna sträcka av barrskogar. Tallen dominerar trädskiktet längst uppströms men inslaget av gran och rena granbestånd ökar mot S. Magra hedskogar med lav- och risdominerad markvegetation är vanligast. Frodigare skogar med större inslag av örter och mossor finns också. Kulturmärker finns i större omfattning runt byarna som dock i den övre delen av älvsträckan ligger väl åtskilda. Först närmare Överkalix tättnar bebyggelsen och kulturmärker upptar här en stor del av markerna närmast älven.

Myrmarker finns i mindre omfattning. Dokumentationen av älvens vegetation inom Överkalix kommun är mycket sparsam, varför följande beskrivning främst gäller älvsträckans överdel.

Stränderna är alltifrån steniga till finsedimentrika, på sina ställen även erosionsbenägna. Många strandavsnitt har frodig vegetation. På steniga stränder är växter som slåtterblomma, åkerbär, flockfibbla, strandranunkel och blåttåtel vanliga. På finkornigt substrat kan vegetationen bilda tydliga bälten överst med en lövbård av al och björk samt ljung, lingon och brunrör i fältskiktet. På den mellersta landstranden vidtar smala videsnår av lapp- och grönvide, därefter ett graminidbälte dominerat av trådtåg och norrlandsstarr på den nedre landstranden. Vass-, flask- och blåstarr är också vanliga dominanter i det nedersta bältet. Holmarna i de stora selen utnyttjas än idag för kreatursbete. De hyser en ängsvegetation av gräs och örter där de tongivande arterna är krus- och tuvtåtel, rölleka och borsttistel samt i någon mån även rödven, gullris, skogsnäva, ekorrbar, åkerbär och på lägre strandnivåer bl a vass-starr. På de centrala delarna framträder även smörbollar och nordlig backruta. Strandveronica är en typisk växt längs stränderna på denna sträcka och på grusiga stränder kan fjällnejlikan bli iögonenfallande.

Vattenvegetationen är ofta frodig, gynnad av de finkorniga bottnarna. Bland förekommande arter kan nämnas gul näckros, hårbladsmöja, sköldbladsmöja, hästsvans, sjöfräken, gräs- och gropnate, höst- och klolånke samt hårslinga.

Niporna har artfattig vegetation risdominerad av mjölon, ljung och lingon med inslag av gräs som rödsvingel, kruståtel och lapprör.

Förvånansvärt många häckande andfåglar av bläsand, knipa, gräsand, vigg, småskrake och storskrake finns i selen nedströms Tarendö.

Fiskfaunan representeras av bl a harr och öring i forssträckorna och upp till Jokkfall även lax och havsöring. Numera finns fisktrappa vid Jokkfall. I sträckans nederdel finns mycket goda reproduktionsområden för lax-fiskar.

1986-05-05

BD 12.5

Rovanieminäset avviker från omgivningarna både i fråga om former och flora. Här finns t ex bestånd av grönyxne, rödkämpar (ovanlig i N Fennoskandien) samt en nordlig utpost av liljekonvalj.

Jokkfall är ett attraktivt turistmål med goda fiskemöjligheter.

I Narkens by finns ett värdefullt kulturlandskap.

Värdeomdöme:

Se BD 12.0.

Anmärkningar:

Det biologiska underlagsmaterialet är bristfälligt.

Referenser:

Mahl, K G & Sundin, J-A, 1979: Kalix älv inom Pajala kommun. Naturinventering, länsstyrelsen i Norrbottens län, planeringsavdelningens rapportserie 1979:14.

Hjorth, S, 1971: Torne och Kalix älvar. Del 1 Allmän beskrivning. UNGI Rapport 12.

1986-05-05

DELSTRÄCKA AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I NORRBOTTENS LÄN
BD 12.6 KALIXÄLVEN: FRÅN NYBYN (N ÖVERKALIX) TILL MYNNINGSOMRÅDET
ÖVERKALIX, KALIX KOMMUNER

Karta: 25M NV, NO
26M NV, SV

Läge:

Area:
varav
och

ha
ha land
ha vatten

Naturgeografisk region:

29b Kustslätter och dalar med finsediment kring norra Bottenviken.

Landskapsformer: Kullig terräng, älvdal/älvmyrning.

Terrängformer: Kalixpinno, genombrottsdal, forsar, levéer, deltan.

Vegetationstyper: Barrskog, sjöar och vattendrag, äng.

Intresseaspekter (ej rangordnade): E G H K Z B L O

Urvalskriterier (förutsättningar för områdets naturvärde): Se BD 12.0

Förutsättningar för att områdets naturvärde skall bibehållas: Se BD 12.0

Planering och säkerställande: Se BD 12.0

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr

och område av riksintresse för kulturminnesvård nr

Områdets huvuddrag:

Längs denna sträcka är rikedomerna på sjöar stor. En del genomströmmas av älven, andra ligger vid sidan om men följer älvens vattenstånd, som utmärks av stor amplitud, ca 5 m.

Stormorfologin karakteriseras av nedströms successivt upphörande dalgång. I övrigt domineras bilden helt av de aktiva fluviala proceserna som i särskilt hög grad ger älvsträckan dess prägel. Kalixälven och Ängesån bildar vid sammanflödet ett vidsträckt sel- och deltaområde med levéer och lagunsjöar, älvförgreningar och öar. Området hör till ett av de vackrast utbildade älvlandskapen i sitt slag i landet. Längre nedströms bildar Kalixälven ännu ett vackert och distinkt utbildad delta i Råktjärv. Nedom Råktjärvs utlopp, den smala och branta Trångån, passerar älven genom ytterligare två sjöar. På den nedersta delen faller älven i en starkt slingrande och brant fåra med flera mindre forsar till mynningen i Kalixfjärden. Till skillnad från Torne älv omges Kalix älv ej av någon kustslätt, utan höjder på över 100 m ö h förekommer ända ned mot kusten. Morän av Kalixpinnotyp

1986-05-05

BD 12.6

är den helt dominerande jordarten längs älven mellan Råktjärv och mynningen och bildar i älvdalens nedersta del låga ryggar som löper tvärs över dalen. Nedre Kalixdalen utgör typområde för Kalixpinno.

Odlingsbygder omger större delen av älvsträckan. Älven har ofta tämligen låga sedimentstränder med stora naturliga översvänningsbälten. Sjöarna är tämligen växtrika och sjöstrandvegetationen är väl utvecklad och upptar breda zoner. Inom det nedersta strandbältet finns unika förekomster av "mini-rosettväxter", betingat av de höga vattenståndsamplituderna.

I Morjärvtrakten finns goda områden för simfåglar och vidare och närmare älvmyningen finns fina rastlokaler för flyttfåglar. Tillgången på både lax och havsöring är god tack vare bra reproduktionsmöjligheter.

Värdeomdöme:

Se BD 12.0.

Anmärkningar:

Det biologiska underlagsmaterialet är bristfälligt.

Referenser:

Hjorth, S, 1971: Torne och Kalix älvar. Del 1 Allmän beskrivning. IINGI Rapport 12.

Se även BD 12.0.